

Slovenska književnost.

Cerkve in zvonovi v dekaniji Kranj.

Spisal Josip Lavtižar, duhovnik ljubljanske škofije. Cena 2 K 50 v. Čisti dobiček je namenjen družbi sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. Ponatis iz „Zgodnje Danice“. — Z izredno gorečnostjo je gosp. Lavtižar začel obdelovati kranjsko cerkveno zgodovino. V omenjeni, 312 strani obsegajoči knjigi je pisatelj podal nov dokaz svojega truda. Namenil se je, opisati zvonove kranjskega dekanata; a to ga je pa privedlo do misli, da bi bilo dobro napraviti tudi obris zgodovine dotičnih cerkvâ. Porabil sicer ni arhivskega materiala večjih arhivov, izrabil je pa vestno del starega škofijskega arhiva v Ljubljani, zlasti vizitacijski zapisnik iz l. 1631., in nekatere župne arhive, tako da je slika še precej popolna. Natanko je določil vsem zvonovom v dekanatu glasove, in zato ima knjiga tudi praktično vrednost. Ker nočemo tu dopolnjevati zgodovinskih podatkov, omenjamo le nekatere podrobnosti. Kakšna je bila prvotna cerkev v Kranju in koliko ladij je imela, o tem se lahko domneva, z gotovostjo se pa ne more trditi, ker nimamo nikakih poročil. Kranjski stolp ni zrastel (str. 4.) v 14., ampak v 15. stoletju. Tudi o šenčurskem stolpu nihče ne more „zanesljivo trditi, da stoji na tem kraju že od l. 1111.“ (str. 67.). Netočno je rečeno (str. 15.), da so se stroški za zidavo nove hujanske cerkve pokrili z 260 gld. Prvi premskovski ekspozit ni bil Rajec, ampak Rejec. Ni opravičeno mnenje, da je ljudstvo kdaj poznalo ime „Raandorf“; ponemčena krajevna imena so bila znana le v pisarnah, a ljudstvo se zanje ni brigalo. Tudi ni prav, da pisatelj govori o „Flödnizanih“ (str. 205). Dobra ni definicija o urbariju (str. 128.) in neverjetno je, da bi l. 1631. na Trsteniku ne bilo v velikem oltarju podobe sv. Martina, četudi je rečeno v zapisniku „absque icone“ (str. 269). — Jezik v knjigi je lep in gladek. Čudimo se pa, da pisatelj ne odstopi od najnoveše iznajdbe in da piše „Viševek“, ko ima toliko dokazov v listinah, da je pravilno „Olševek“. Pisati bi moral dalje „kokrška dolina“, ne „kokrška

dolina“, „sorsko polje“, ne „soriško polje“, „rožnivenška cerkev“, ne „rožinvenška cerkev“, „gorenjski“, ne „gorenski“, „leto in dan“, ne „letni dan“. Nadejamo se, da bode g. Lavtižar z vnemo opisal v kratkem še kaj drugih dekanatov in tako podal doneskov k zgodovini ljubljanske škofije tudi v onih krajih, kjer se je doslej storilo za preiskavo naše starine še manj kakor v kranjskem dekanatu. A. K.

Avstrijski junaki. Po raznih virih priredil Jakob Dimnik, učitelj v Ljubljani. S 17 podobami. V Ljubljani. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1902. Str. 117. — Nihče ne dvomi, da so dobri življenjepisi izobrazilni in bodrilni, torej velikega vzgojnega pomena. Pričujoči življenjepisi so namenjeni mladini, da bi se „učila požrtvovalne ljubezni do domovine ter si podkrepiljala čut domoljubja, zvestobe in vdanosti do cesarja,“ da bi se učila „pobožnosti, bogaboječnosti, vdanosti do predstojnikov ter ljubezni do staršev in učiteljev.“ Želja urednikova je, da bi živel vsakdo „tako, da bo mogel dati račun o svojem delovanju.“ Namen te zbirke je torej hvalevreden.

J. Dimnik je zbral in priredil 21 življenjepisov, ki so potekli izpod peres raznih pisateljev, kakor: S. Rutarja, J. Apiha, A. Koblarja, M. Valjavca, I. Steklasa, Fr. Hauptmana, I. Navratila, J. Lebana. Nekaj jih je posnel po Koledarju „Moh. družbe“, nekoliko jih je sestavil urednik sam po raznih, zlasti nemških spisih. V teh življenjepisih nam slika avstrijske bojne junake. Za nas so najzanimivejši tisti popisi, ki nam predočujejo domače junake: Kacijanarja, Herbersteina, Andreja in Herbarta Turjaškega, Vega in Čehovina; z veseljem pa čitamo tudi druge, saj nam rišejo junake, ki so nam znani iz zgodovine ali iz ljudske pripovedi.

Vsi ti spisi niso enake cene, saj so različni tudi junaki in njih opisovavci. Najprimerneje mladini se nam zdé popisani Sobieski, Evgen, Lavdon, Radecki, Albreht in Čehovin. Drugi spisi so bolj zgodovinski in imajo manj vzgojne moči, zlasti ker so nanizani v celoto le zunanji dogodki z letnicami. Sploh življenjepis izgubi svojo zanimivost, če ga preveč okrajšaš in se ne

vtopiš v slikanje junakove duše, torej njegovega notranjega življenja. Nasprotno sodimo, da je preobširno opisana bitka pri Aspernu (str. 59. do 66.), zlasti za one čitatelje, ki ne poznajo tega kraja.

Nekatere stvari se v zbirki nepotrebno ponavljajo (str. 2. in 5.), kar je umevno, ker so spisi posneti po različnih pisateljih. Urednik bi pa bil spise lahko drugače prikrojil. Nekateri stavki so nejasni, n. pr.: „Dunaj se je vdal Napoleonu, preden mu je mogel priti na pomoč — Karel. Mislil je itd.“ (str. 52.) Dunaj menda vendar ne? Podobno se glasi stavek: „Samo lesovje in kakih 200 mornarjev je plavalo po morju in prosilo pomoči.“ (str. 86.) Urednik bi se bil lahko izognil takemu pogršku.

Nekaj tiskovnih napak moti čitatelja. Str. 4. je pogrešna letnica 1442; str. 41. se ne vjemajo letnice; str. 24. čitaj namesto „Marko ditvijanski“ — „avijanski“; str. 76. namesto „preko Benetka in Trst“ — „preko Benetk in Trsta.“

Jezik je dostojen in pravilen. Namesto hrvaškega „životopisa“ (v predgovoru) pišimo rajši „življenjepis“, namesto „dedščina“ (16) rajši „dediščina“, ker se izvaja iz „dedič“ in ne iz „dedec“. Prisiljeno se glasi „feldmaršal poročnik“ (68), tuje „feldmaršallajtenant“ (71), ker se je že udomačila besega „podmaršal“, ki se večkrat bere v tej zbirki.

Dodatek obsega še 15 bojnih in junaških pesmi, ki so deloma narodne. Knjigo krasi 17 podob. — Radi poučne in blažilne vsebine knjigo toplo priporočamo. **V. Steska.**

Hrvaška književnost.

Knjige „Društva sv. Jeronima“ za l. 1901.

Malo pred Božičem je razposlalo to koristno in za razvoj hrvaškega naroda zelo znamenito društvo svojim društvenikom sledeče štiri knjige.

Zločin i pravda božja. Pripovijest iz seoskog života. Napisao Ivan Lepušić. 8°. Str. 125. — Učitelj Lepušić je dober hrvaški pisatelj, in tudi čitateljem „Društva sv. Jeronima“ je že davno znan. Napisal je za nje pred nekoliko leti povest „Vračara Klara“, a v „Danici“ jim je podal več krajših povesti in črtic. Letos nas v svoji povesti zopet vabi med preprosti narod v vas Javorovec, v katero se je priselil Miško Krsnik, človek temne preteklosti, a sladkega in priliznjenega obnašanja, kateri je bil Javorčanom trgovec in krčmar, v besedah prijatelj, a v resnici jih je neusmiljeno odiral in zbiral zase njihovo imetje. Neizkušeni narod

mu veruje, le nekateri ga spoznajo. Posebno sosed Pavica mu je na poti. Ker se ga ne more drugače iznebiti, in ker mu ni nič sveto, ga umori. Ljudstvo o tem ne izve, edino pokojnikova mati hodi okrog in nosi sinovo krvavo srajco. K sreči se vrne v rodni kraj zemljemerec Mirko Mandić, kateri svojim rojakom odpre oči in reši, kar se dá še rešiti. Krsnik je vedno bolj osamljen, a nazadnje tudi njega ne izgreši božja kazen. Povest se čita prav zanimivo, in ne odložiš je, dokler je ne prebereš; vendar so v njej marsikateri neverjetnosti in marsikaj je preslabo utemeljeno. Toda to ne bo oviralo čitatelja, kateri bo našel v njej obilo razvedrila in moralnega jedra.

Slike iz svakidanjeg života. Napisao Václav Kosmák, preveo Stjepan Žgurić. Svezak I. 8°. Str. 245. — Ni potreba, da govorim mnogo o pokojnem Kosmáku. Njegova prikupljiva oseba, njegove pisateljske vrline in vsa njegova blaga duša gleda iz vsake teh lepih slik, katere so pisane v pravem narodnem duhu. Zabavajo te in te blažé kot redkokateri. To je bil naroden pisatelj, kakršnih je malo; zato je tudi našel med češkim narodom toliko hvaležnih čitateljev. In kako zna pisati! Rekel bi, da ne piše, nego sedi na klopi ob peči ter pripoveduje, in narod ga posluša — smeje se in solzi, blaži in izobrazuje. Hrvaški prelagavec je v prevodu dobro zadel pisateljevo struno. Te slike se čitajo, kakor da so pisane za hrvaški narod. Slovenci imamo sicer dosti ljudskih pisateljev, vendar preveč ne in premalo dobrih; morda bi „Družba sv. Mohorja“ ugodila svojim društvenikom, če bi prinesla vsaj svezek izbranih Kosmákovih slik. Mi Slovenci se nekako preveč bojimo prevodov; gotovo ne bi nihče zameril niti „Slovenski Matici“, niti „Družbi sv. Mohorja“, če bi v svojih knjigah prinesli včasih tudi kak dober prevod.

Ribe i ribogojstvo. Napisao Škender Horvat. 8°. Str. 164. — Ta marljivi hrvaški učitelj je zbral v drobni knjižici zanimive podatke iz ribjega življenja in tako podal preprostemu čitatelju pripravno in poučno knjigo. Želimo, da bi ta knjiga vnela med Hrvati zanimanje za ribarstvo. Saj njihova zemlja ima toliko vodá, a ravno ta važni del narodnega gospodarstva je med Hrvati še zelo zanemarjen.

Danica. Koledar i ljetopis društva svetojeronimskoga za god. 1902. 8°. Str. 243. — V obilici raznih hrvaških koledarjev, kateri vsako leto poplavlajo hrvaška mesta in vasi, je „Danica“ še vedno najbolj priljubljena (tiska se v 45.000 izvodih). Društvo se trudi, da v „Danici“ poda svojim čitateljem nekaj „univerzum“, in da